

Згадаймо їх поіменно

З часом ця дата – 15 лютого 1989 року – забудеться для багатьох: день, коли радянські війська були виведені з Афганістану. Для багатьох. Але не для тих, хто побубабтам, хто ходив під свинцевим вогнем війни, чий матері і батьки сибіли передчасно, одержуючи листи звістки, думаючи кожен день: "Чи живий?". Ча жаль, не всі вернулися. Згадаймо імена хлопців з нашого району:

Іштукун Віталій Васильович з Бабина, Коробчук Олександр Євстахійович з Майкова,

Євтушенко Олександр Петрович з Вільгора, Дацюк Микола Дмитрович з Жаврова, Клишчук Віталій Васильович з Бочаниці.

Вічна їм пам'ять, солдатам, які чесно виконали свій обов'язок! І хай будуть прокляті ті політики і діячі колишнього СРСР, хто розв'язав афганську бойню, у якій погинуло майже 14 тисяч особового складу обмеженого контингенту і майже 50 тисяч були поранені. Через Афганістан пройшло півмільйона чоловік.

Цей щоденник, рядки з якого я цитувати му, привіз з Афганістану Олександр Шандрук з Малинівки. В травні 1988 року я писав про нього у матеріалі «Бойовий нагороджений орденом» (вручено орден Червоної Зірки). Але дослівно не хотів цитувати рядки з щоденника. Ще був час цензури... Сама ще мав поступити на юридичний факультет Київського університету. До речі, він його успішно закінчив і нині працює юрисконсультом в Тоцанському відділенні банку «Україна».

А тепер повернемося в ті роки, на їх вогненні дороги.

Розвідники

йдуть першими

*Лягали хлопці десь під
Файзабадом,
Землі моєї юні козаки.
Пісок чужинський їм
на очі падав
І закривав повіки
навіки...*

Володимир ГУМЕНЮК.

Щоденник розвідувальної роти п/п 89933-Р бере свій початок з 24 грудня 1979 року. Скупі, лаконічні рядки. І хоч наші війська ще не ввійшли на територію

не знав, що цей день увійде не лише в історію роти, а й полку, що круто повернуться долі розвідників.

Перший бій. Зустріли завал в трьох кілометрах за Гульконом. В цей день смертю героїв загинули троє розвідників: сержант Лаврентьев, рядовий Коломоєць, Бейтов. Рядовий Сергеев потрапив у полон. Його ми знайшли через три доби. Бандити знущалися над ним. Сергеева вбили ножем в потилицю. Поранені в цьому бою старший лейтенант Андросенко і командир взводу старший прапорщик Домбровський».

...20 січня 1989 р. Зв'язок

Восени вісімдесятого проводжав брата і я.

— Куди. Котля, направляють?

— В Німеччину! — почув відповідь.

— Дав би Бог!

А в душу закрався черв'ячок сумніву.

— Давай попросимо бабу Федору, щоб погадала! — запропонував брату.

— Та що там гадати. Єрунда... Через дві доби буду в Німеччині.

І все-таки вмовив я бабу, щоб кинула на картах. До того ще й всіх їх не було. Особисто я три рази вдавався до послуг цієї га-

джелау. На зворотньому шляху біля кишлака Соматі головний танк підірвався на міні (на старому місці, відновленню не підлягає). Зразу почався обстріл (11 год. 30 хв.). Дуже сильний. Навіть, коли з'явилися вертольоти, стрілянина не припинялася до 16.00.

Біля 12-ї був поранений сержант Латинов. Завдяки йому лишився живий начальник розвідки підполковник Занятнов...»

«14-липня 1981 р. Напрапили на засаду душманів і вступили з ними в бій. Один сапер поранений в руку, капітан Баженов, ря-

дій, підірвалася наша БРМ-1К. Троє вбито, троє поранено. В цей день загинули Мунтяну, Шестернін, Нікула. Мунтяну і Шестернін посмертно представлені до ордена Червоної Зірки, Нікула — до ордена бойового Червоного Прапора».

Вже пізніше я дізнався, що в цій машині разом з Сергієм Нікулою мав їхати і мій брат. Але командир роти розігнав їх, наказавши:

— Кожен в свою машину! Перша пройшла нормально, під третьою вибухнув фугас...

До звільнення в запас залишилося два місяці.

сультями, здавайтеся!"

Тільки в 21.00 до нас пробився підполковник Камінський з групою. Забравши всіх вбитих і поранених, по одному почали виходити з оточення. 24 чоловіки відлітали в рейд: 5 з них вбито, 6 поранено...»

... Дати, дати, роки. Бойові фронтові зведення. Скупі, надто скупі... Брали висоти, супроводжували колонни, постійно рейди, операції.

... Підривається на міні молодший сержант Лисунець, відриває ступню ноги, попадає куля в плече.

... Гине командир полку В.А. Сидоров.

Остання, 190-та сторінка цього щоденника датована 12 березня 1986 року. Операція на перевалі Рискан...

До виведення радянських військ з Афганістану було ще три довгих роки... І шлях розвідроті стелився тернами.

Долі і зустрічі

По-різному вони склалися у колишніх розвідників цієї роти. Не часто і не багато розповідають хлопці про минуле. З багатьма з них я особисто зустрічався. Теплим словом завжди вони згадували начальни-ка розвідки підполковника Занятнова:

— Оце був командир. Не сидів за скелею і не кричав «Вперед!», а першим піднімався в атаку. Його хлопці берегли і завжди прикривали...

Візит на рівненську квартиру підполковника його вихованців розвідроті був хвилюючим і бажаним.

Стрчав і Пів Дмитрука (це він був поранений, коли брали висоту 2700). Також в Рівному.

Про Сашка Марчука можна розповідати більше, як пережив він кілька сі-

містом

Файзабадом

далки. І після того, як всі три рази прогнози справдилися з великою точністю, я більше не захотів визнавати наперед свою долю...

...Лягали карти, велася їх розшифровка. І така вже сіро-чорна, що аж щеміло на душі.

— Довго ти будеш їхати. Далеко доведеться

довий Аміров — в праву п'яту, рядовий Габдрафіков — в стегно, сфрейтор Лещенко був поранений в шию, потім втратив свідомість і, захлинувшись кров'ю, помер. Але й душмани також полатилися 40 своїми людьми. Дуже допомогли нам тоді «вертушки». З листа від брата «3 28

...Карті, які клала баба Федора, чітко вказували долю. Але судилося вижити...

Гортаючи сторінки

Квітнула весна 1988-го. Я привіз цей щоденник до матері, де ми з братом

Щоденник розвідувальної роти п/п 89933-Р бере свій початок з 24 грудня 1979 року. Скупі, лаконічні рядки. І хоч наші війська ще не ввійшли на територію Афганістану, але з цих похвальных сторінок уже дихає передгрозям. 24 о 2.00 підняті по тривозі. На БМП висушили до Саратамо. 25 грудня доїхали до Мургаба, 27-го до Хорога (тут роту підсилили перекладачем Зальшовим, («...чоловік грамотний, культурний»). А 28-29 грудня готувалися до навчань. З січня 1980-го, коли прибули в Ішкашим, поповзли чутки — перекинуть в Афганістан.

«7 січня 1980 р. Наказ: перейти кордон між СРСР і Афганістаном. Першим рйку Пяндж на 244-й БМП пройшов командир роти старший лейтенант В.М.Андросенко з начальником розвідки майором Токторомієвим. Проїхали афганський кишлак Ішкочим. Комроти наказує 246-й БМП вийти в дозор. Екіпаж 246-ї: лейтенант Волков, ефрейтори Мурадov, Лемешко, сержант Солдатov, молодший сержант Собаков, рядові Гнишов, Черненко, Маслов. Ідемо по-бойовому. Механік-водій Мурадov погано керує машиною, і ось результат: пройшли десь 10-15 км — «згорів РФ», БМП зупиняється. Стоїмо, розбираємося, в чому справа. За штурвал сідає лейтенант Волков. Щось дуже швидко поїхали, мабуть включена не та передача.

Ось попереду обвал на дорозі. Удар об скелю, зігнула права фара. Машину кидає в обрив. Але все нормально. Рухаємося далі. Доїхали до Гулькона. Справа стрілянина — перший раз бачимо, як вбивають людей. Страшно!»

«9 січня 1980 р. Поставлене завдання — вийти до якогось міста Файзабад».

«10 січня 1980 р. Команда «Вперед!». Ніхто

добі. Банди згинули, змушували над ним. Сергєєва вбили ножом в потилицю. Поранені в цьому бою старший лейтенант Андросенко і командир взводу старший прапорщик Домбровський».

«20 січня 1980 р. Знову бій. Тут підбили 244-у БМП. Загнули рядові Шахрай, Зальшов, поранені сержант Корнієнко, рядовий Черненко, тяжко контужені майор Токторомієв і рядовий Шнайдер.

245-а БМП перекинулася в прірву».

«22-28 січня 1980 р. Ідемо вперед. В день робимо по 6-8 км. Зустрічаються дрібні завали і обвали доріг, які тут же розбираємо. І, врешті-решт, догвожданий день — входимо в місто Файзабад. Розмістили табір за містом, поставили палатки».

«27 березня 1980 р. Зранку рота і десь 50 чоловік з другого мотострілецького батальйону на чолі з полковником Теодоровичем вилетіли на прочісування в м.Джарм. Душмани не чекали такої несподіванки. В цьому бою їх загинуло десь чоловік з 200. Було взято 100-120 одиниць зброї різних систем».

«30 березня 1980 р. Рота в такому ж складі із частиною 2 МСБ вилетіла в м.Бахарак. Тут душмани були підготовлені.

Вертольоти обстріляли ще в повітрі. Одну групу на чолі з лейтенантом Волковим викинули прямо на чисту площадку біля гір, на яких у душманів були укріплення з дзотів і окупів для стрільби лежачи.

В цьому бою був збитий один наш вертоліт. Смертю героя загинув ефрейтор Фрідрих, тяжкі поранення одержали рядові Дудко, Шнайдер, Михайлов, Чиженок, Дюков, сержант Абельдинов. Втрати противника — майже 200 чоловік, взято 70-80 одиниць зброї...»

«За тобою ходитиме смерть...»
Йшли хлопці в армію.

більше не захотів визнавати наперед свою долю...

...Лягали карти, велася їх розшифровка. І така вже сіро-чорна, що аж щеміло на душі.

— Довго ти будеш їхати... Далеко поведуть... Важко буде, синок, ой важко. А потім ще важче. За тобою ходитиме смерть...

— Афганістан! — сказав я брату.

— Та, слухаєш...

— Баба не могла помилитися...

... Перший лист, якого я чекав з великим хвилюванням, надійшов аж через місяць. З Казанджика. Туркменія. Брат писав, що довго везли туди поїздом, що служить разом з своїми однокласниками Сашком Марчуком і Полуном. Присягу прийматимуть швидко і направлятимуть в Афганістан.

Наступний лист із зворотньою адресою «п/п 89933-Р» вів тривою. І починався він такими словами: «Привіт з Файзабаду!»... Микола із Сашком Марчуком потрапили саме в цю розвідувальну роту, витримки з щоденника якої читаєте ви. І наступні два роки стали для нашої сім'ї роками щоденної тривоги...

«2-5 лютого 1981 р. Роту підняли по тривозі і викинули десантом в район кишлака Кучи. Виявилось, що супроводжуючи вчора бензовози, підірвалося два танки. На виручку пішов ще один танк, але і він був підірваний. Ці танки почали обстрілювати із гранатометів і стрілецької зброї. Ремонтувати було неможливо, бо душмани підходили на віддаль до 10 метрів.

Ми були викинуті сюди вранці із завданням — забезпечити ремонт танків і супроводження їх до Артанджела. В ніч з 2 на 3 лютого нашу оборону обстріляли. Завдання ми виконали. Тепер всі молоді солдати у нас обстріляні».

«11 березня 1981 р. Супроводжували колону бензовозів. Зустріч пройшла успішно в районі Артан-

джеленко був поранений в лічню, потім втратив свідомість і, захлинувшись кров'ю, помер. Але й душмани також поплалилися 40 своїми людьми. Дуже допомогли нам тоді «вертушки».

3 листа від брата. «3 28 вересня по 5 жовтня були в рейді. Жили, їли і спали під відкритим небом. В цьому рейді втратили двоє хлопців, одному на міні відірвало дві ноги, другого зразу поранили в ногу, потім в груди і він помер, чотирьох хлопців поранило. А так діла йдуть нормально.»

3 щоденника розвідоти дізнаюся, що коли оволоділи висотою, то пішли по мінному полю: рядовому Яшину відірвало ноги, рядові Мунтяну і Стяжкін контужені. Знову беруть висоту 2700. Гине звязківець рядовий Соловов, поранені сержант Гукov, рядові Темалюєв, Дмитрук.

3 листа від брата: «3 8 листопада по 1 грудня 1981 року були в рейді. На вечірній перевірці сьомого листопада сказали: завтра повна екіпировка і вертольотами летимо на Бахарак. Майже місяць знаходилися в горах. Нам з вертольотів кидали продукти, листи. Всього я одержав 5 листів.

29 листопада, буду писати відверто, нас так затиснули, що половина людей покалічилась. Добре, що хоч нікого не зачепило. Пішов другий рік служби.»

Кожна сторінка щоденника: десантування, операції, очищення кишлаків від моджахедів. І втрати, втрати... В одному листі, вже літом 1982-го, брат писав, що якщо буде «дембель», то хлопці з України гостюватимуть в кожного з них, потім поїдуть в Чернівці до Сергія Нікули, доброго і вірного друга-розвідника.

Наступна вістка була такою — Сергій загинув під час супроводження колони.

3 щоденника: «На зворотньою шляху, метрів 300 від того місця, де підірвався на дорозі передній танк і загинув механік-во-

Гортаючи сторінки

Квітувала весна 1988-го. Я привіз цей щоденник до матері, де ми з братом мали обробляти город. Він жадібно накинувся читати. Де вже там братися до діла!

... Їх розвідрота, яка поповнилася молодими солдатами, продовжувала бойовий афганський шлях. Згасали зірки на околицях Файзабада, людські долі.

«...25 січня 1983 року. Афганські батальйони, які діяли спільно з нами, відступили. Ключові позиції зайняли душмани. Пробіємося. Поранений в руку рядовий Каскулапов, тяжко поранений в живіт ст.сержант Ерзумашев, в руку — рядовий Гусєєвov. Старший сержант Хачукаєв почав прикривати групу, але куля попала в голову. Сержант Високос тяжко поранений в груди. Рядовий Нижниченко помітив душмана на сопці, який цілився в командира взводу старшого лейтенанта Козлова, і закрив його своїм тілом, скошений чергою. Куля попала і в плече Козлову.

— Пробиватися вперед! — наказ командира роти.

Вскочили в якийсь хлів. Вікну лише в один бік. Душмани оточують і ведуть постійно вогонь. Поранений рядовий Бусласєв. На допомогу кидається лейтенант Ермаков. Гине.

В радіостанцію Р-143 потрапляє куля. Залишилася ще одна Р-148. Викликаємо своїх, але ніхто не чує нас. Душмани вже поряд. Першу спробу підійти до нас рядовий Альконов відбив, знищивши двох душманів. Вони підійшли до ст.сержанта Хачукаєва і вже в убитого випустили кілька черг.

Врешті-решт, зв'язалися з 1-м батальйоном. Темніє. Два рази душмани зробили спробу підпалити нас, але не змогли. Кричали: "Му-

стрічав і Гіві Дмитрука (це він був поранений, коли брали висоту 2700). Також в Рівному.

Про Сашка Марчука можна розповідати більше, як пережив він кілька сімейних трагедій після Афгану. Відвертий, чесний. Ми разом ходимо на полювання. Як каже моя дружина: «Оце чоловік: і не п'є і не курить». Стріляє добре.

В одному з сіл Чернівецької області проживає колишній розвідник Чубатько. Ми були там з братом. Того ж вечора, коли ми приїхали (а було вже пізно, ледве знайшли село біля самого кордону з Молдовою), Чубатько зателефонував матері їхнього друга Сергія Нікули:

— Коля Лановець приїхав...

До ранку, більш як за двадцять кілометрів, мати дісталася до нас. І в неї непростя доля. Але побачити друзів і Сергія, що загнув за два місяці до «дембеля», вона готова в будь-який момент. Що ж, материнське серце...

* * *

Темними афганськими ночами яскраво світять великі зірки над містом Файзабадом, над хребтами сивого Гіндукуша. А може, то не зірки, а душі наших хлопців, які невідомо чому опинилися на тій землі і невідомо що захищали. Але вони змушені були виконати наказ колишніх бездарних, престарілих тілом і розумом політиків Союзу. Дітей селян і робітників (а не начальників: о, в цей час у військоматах жирували!) посилали в саме пекло. Як Петра Барановського з Бабина (служив з братом у одному полку), у якого була лише одна мати і та не говорила і не чула. Як обох братів Миколу і Олександра Пушкарців з Симонова... Як...

... Горять зірки над містом Файзабадом. Під афганським небом -- українській зорі.

Євген ЛАНОВЕЦЬ